

דברים שנאמרו בענין הפאות

באחד מבתי המדרשות בב"ב

ביום ד' דחזה"מ פסח תשע"ח

עם הערות חשובות

על הדברים

בראשית הדברים יש להדגיש, כי ההערה העיקרית על דברי הרב המדבר הינה שכאשר דנים כיום על "פאה או מטפחת" - אין הנדון על מחלוקת הפוסקים הקדומה בענין פאה נכרית, אלא הנושא העיקרי בזה הוא שהפאות של היום אינן צנועות ולא עליהן דברו הפוסקים המתירים, כמבואר בדברי רבותינו (וכפי שיבואר בהרחבה להלן בהערות), ועל כן דברי הרב המדבר - שהתעלם מנקודה זו - אינם רלוונטיים לנושא. אך מכל מקום, בכדי להעמיד האמת על תילה, כתבנו גם מה שיש להעיר על דבריו בענין מחלוקת הפוסקים בדין פא"נ.

כיון שיש לי פה את הבמה הזאת אני רוצה לעשות איזה גילוי דעת אחד. יש פה שאלה אם ללכת עם פאות או ללכת עם מטפחות. [או שיש רוצים ללכת עם שאלים, על זה אני לא מדבר, בינתיים זה לא כ"כ רלוונטי בינתיים...]

אז מה כתוב במ"ב, במ"ב כתוב בסי' ע"ה שהמנהג כמו הרמ"א שהולכים, הוא מביא שיש מחלוקת השלטי גבורים והבאר שבע האם פאה נכרית מותרת או לא, כמובן אנחנו לא נכנסים

¹ ז"ל המ"ב סקט"ו: **"וכתב הפמ"ג** דבמדינות שיוצאין הנשים בפאה נכרית מגולה **יש להם לסמוך** על השו"ע". ויש להעיר:

א. אין כאן "הכרעה" כהמתירים, ואף לא "המנהג כמו הרמ"א שהולכים", אלא רק דבמקום שנהגו להקל "יש להם לסמוך", **"ועיי"ש** מ"שכ הפמ"ג בעצמו יו"ד סי' גב שפ"ד סקט"ו: "ואולי מדכתב הר"ב **ויש לסמוך עלייהו** ולא כתב **וכן נוהגין** או 'והכי נהוג' משמע לעת הצורך או בהפסד מרובה הוא די ש להקל לא בענין אחר", עכ"ל הפמ"ג]. **וכן** בפמ"ג בסי' ש"ג מ"ז ססק"ט מבואר דנשאר בזה בספק לדינא, ועיי"ש שמצדד דאם קרא ק"ש כנגד פא"ג צריך לחזור מספק.

ב. הגר"י קמנצקי זצ"ל בספרו 'אמת ליעקב' על השו"ע (או"ח סי' ש"מ ס"ו עמ' קפא) כתב: "ובדרך כלל נוכחתי כי בכל מקום שהמ"ב מעתיק בשם איזה מחבר בפנים, ולא סתם הדין והראה מקורו בשעה"צ, מוכיח שלא הסכים לגמרי לאותו הפוסק אלא שאמר הדבר בשם אומרו אבל אין דעתו נוטה כן" [הובא בהקדמה למ"ב עוז והדר].

ג. בקובץ 'אוצרות ירושלים' (תשל"ד, חלק קמז) כתב הגה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל בזה"ל: "הנני מפרסם מה ששמעתי מפי הרב צבי זקס נכד רבנו בעל הח"ח, ששמע מפי הסבתא שלו, **שבעלה הוא רבנו זצ"ל הזהירה בפירוש לא לצאת לחוץ בפאה נכרית** בלי שום מכסה" עכ"ל.

ד. מרן הח"ח זיע"א בספרו **'גדר עולם'**, הזכיר 'פאה נכרית' בג' מקומות, 1. ריש פ"ב: "דע עוד דמלבד איסור פרוע ראש יש עוד ענין אחר שמחמת זה צריכה להיות שיערה מכוסה אפילו **בביתה** באיזה כיסוי או **בפאה נכרית**, דאי לאו הכי אסור אפ"ל לבעלה לומר שום דבר קדושה נגדה". 2. ריש פ"ד: "ואל יטעה אותה היצר שתינצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט עצמה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזהו שייך רק בביתה לבד ולא בשוק, ועוד דגם **בביתה** היה לה עצה לילך באיזה כיסוי נאה או **בפאה נכרית** על ראשה". 3. בפרק ו': "כן בענינינו צריך תמיד להוכיחה בענין זה ולהעריך לפניה את גודל הקלקולים היוצאים מזה, שיהיה עי"ז מר באחרית גם לה גם לו **שימצא עי"ז כמה מאות ואלפים תפילות וברכות שהיו שלא כהוגן**, עד שעיי"ז תתרצה היא בעצמה לילך בכיסוי (איזה בגד או 'פארוק') על שיערה".

והנה בג' מקומות אלו בהם הציע הח"ח את הפאה ככיסוי ראש, הציע זאת כשדיבר על חובת הכיסוי גם בתוך ביתה משום ברכות ודברי קדושה כנגדה, ואילו לענין איסור פריעת ראש כשיוצאת לרה"ר לא מצינו בכל הספר שהציע הח"ח את האפשרות של כיסוי בפאה נכרית. ולכאור הדבר פלא, כיון שמטרת הח"ח בחיבור זה לגדור פירצת גילוי הראש, מדוע לא הציע את האפשרות של כיסוי בפא"ג גם ביציאה לרה"ר? ולכאור מבואר בזה כנ"ל, דלא הכריע בזה הח"ח להיתר, ולכן לא היקל אלא לענין אמירת דברי קדושה כנגדה שזהו נדון קל יותר, כמבואר בהע' הבאה. ←

לכל הראיות שיש, עכ"פ הרמ"א כותב שאפשר לצאת בפאה נכרית, המ"ב בסי' עה כותב שאפשר לצאת עם פאה נכרית.

הכף החיים בסי' עה הוא כותב שדעת רוב הפוסקים כמו הרמ"א שאפשר לצאת עם פאה נכרית², וכך דעת הבן איש חי שאפשר לצאת עם פאה נכרית³.

[וגם לשיטת הרב המדבר ש"המ"ב פוסק שאפשר ללכת עם פאה נכרית, יש להדגיש שא"א ללמוד מזה לפאות זמנינו, השונות בתכלית מהפאות שהיו בזמן המ"ב, וכדלהלן הע' 13-14].

² אין הדבר מוכרח כלל, דז"ל הכה"ח שם אות י"ט: "וכ"ה הסכמת האחרונים להתיר כדברי הרמ"א", ודברי הרמ"א כאן בסי' ע"ה לא איירי לענין לצאת בפא"ג מגולה לרה"ר, אלא לענין לקרות ק"ש כנגדה, [וז"ל הרמ"א: "וכ"ש שער נכרית אפילו דרכה לכסות"], וא"כ י"ל דמש"כ הכה"ח דהסכמת האחרונים להתיר היינו לענין לקרוא ק"ש כנגד פא"ג, ולא לענין לצאת בה לרה"ר, וכן משמע מדברי הכה"ח בסי' ש"ג אות נ"ה, שכ' בסו"ד: "ועוד עיין בדברינו לעיל סי' ע"ה אות י"ט לענין דינא שכתבנו דמותר לקרות נגד פאה נכרית", זאת למרות שבתחילת דבריו שם הביא דברי הש"ג שמתיר גם לגלות פאה נכרית שלה, ואעפ"כ כשדיבר לענין דינא הדגיש "דמותר לקרות נגד פאה נכרית".

[והסברא לחלק בזה פשוטה, די"ל דשם "ערוה" אינו אלא על דבר המחובר לגוף האשה, ולא על דבר חיצוני הגורם הרהור וכפי שיודה גם הרב המדבר שפאה פרוצה אף שאסור לצאת בה לרה"ר מ"מ אין ברור כלל שיהא אסור לקרות כנגדה, וכן מובא בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שגם פאות פרוצות שאסור לילך בהן מ"מ מותר לקרות כנגדן (אמנם הגר"מ שטרנבוך שליט"א אוסר בזה, עיי' תשובות והנהגות ח"ד סי' רצ"ד וח"ו סי' כב)].

ובאמת יש מהאחרונים שכתבו כן גם בדעת הרמ"א בעצמו, כ"כ היעב"ץ ב'מור וקציעה' סי' עה וז"ל: "ואפשר לומר שגם דעת בעל הגה דשו"ע כך היא, שלא התירה משום ראיית ערוה אלא לבעלה... תדע דהא לא מייתי לה באה"ע לא בסי' כ"א ולא בסי' קט"ו". וכ"כ ה'חסד לאברהם' (תאומים - נכד ה'נתיבות') מהדו"ת אה"ע סי' פז וז"ל: "ואף שהיקל הרמ"א ז"ל באו"ח סי' ע"ה לענין ק"ש בגילוי פאה נכרית, נראה ברור דלא היקל רק לענין ק"ש דאין בזה רק איסור דרבנן וגם יש לצרף וכו' אבל חלילה להתיר לצאת לשוק בפא"ג, תדע מדלא הביא הרמ"א ז"ל בהגהותיו דברי הש"ג באה"ע סימן כ"א ששם עיקר דין פריעת הראש באשה". וכ"כ הגר"י פיק בעל מסורת הש"ס בספרו 'יש סדר למשנה' שבת פ"ו, וז"ל: "והרי הרמ"א אע"ג שבד"מ העתיק דברי הש"ג מ"מ בהג"ה הש"ע לא העלה ולא הביאו זה לדניא, ובהג"ה דהכא (בסי' ע"ה) שפיר מיירי בחדר שהאשה נושאת פא"ג דשרי לקרות ק"ש כנגדה" עכ"ל.

³ **זה אינו**, דלא נמצא כן בשום מקום ב'בן איש חי', והמקום היחיד שהוזכרה פאה נכרית ב'בן איש חי' הוא בשנה שניה פ' ויקהל אות יג, וז"ל: "אסור לאשה לקלוע שערות ראשה דדמי לבנין... ונשים ההולכים לטבילה לביל שבת לא יקלעו שערות ראשן אלא ישלשום בין החלוק ובין הבגד, וילבשו פאה נכרית שהיא קלועה ועומדת מבעוד יום". והדבר פשוט לכל בר בי רב שאין כאן אף בדל של ראייה להתיר לצאת בפא"ג מגולה לרה"ר, דכוונתו מבוארת שבא להציע את הפא"ג כתחליף לשיער, דאשה הצריכה לטבול ולסתור קליעת שערותיה, ובשבת אינה יכולה לקלעם שוב, אם חשוב לה מראה של שיער קלוע תלבש פאה נכרית הקלועה ועומדת, וכשם שאת שיערה הקלוע מכסה ברה"ר ה"נ את הפא"ג הקלועה, דמתנהגת בה כפי שהיתה מתנהגת בשערה אלמלא היתה נצרכת לטבול. ←

החזון איש, ככה אומרים התלמידים שלו, אני לא זכיתי להכיר את החזון איש אבל ככה אומרים התלמידים שלו הקרובים, גם הקרובי משפחה שלו, החזון איש אמר שיותר ללכת עם פאה נכרית וצריך ללכת עם פאה נכרית, בדיוק את הלשון של החזון איש אני לא יודע, אבל שצריך ללכת עם פאה נכרית בגלל שזה מכסה יותר⁴.

והדברים מתבארים ע"פ מש"כ הבא"ח במק"א - ש"ש פרשת צו אות ט' וז"ל: "אם זו האשה... נזדמנה טבילתה ליל שבת ואם טבול מוכרח להיכשל בכמה איסורים של **קליעת שער** וכיו"ב כי היא אשה חדשה ומוכרחת **להתקטט לפני בעלה**...", ופשוט דזהו ג"כ הביאור בדבריו בפ' ויקהל, דכיון שרגילה להתקטט בפני בעלה בשער קלוע, בשבת תשתמש עבור זה בפאה נכרית, אבל לצאת בה מגולה לרה"ר לא איירי ולא מידי. [ונהנה בפרשת צו לא הציע אפשרות זו של פא"ג, וי"ל משום דהפאות של זמנם היו במראה גרוע יותר ולא היו תחליף מוצלח לשער טבעי, ולכן לא כל אחת היתה מתרצית בפתרון זה, בניגוד לפאות המצויות בזמנינו, עי' להלן הע' 13-14]

⁴ **זה אינו**, דהנה בס' ארחות רבינו ח"ג אות ס"ג הובא בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאמו ואשתו של החזון"א וכן אחותו אם הגר"ח אף שחבשו פאה **"כמדומה שלבשו את הפאה בשוי"ט ובשמחות"**, ומבואר מזה דלא אמר החזון"א ש"צריך ללכת עם פאה נכרית בגלל שזה מכסה יותר, דא"כ מ"ש שבתות וי"ט מימות החול. [וזוהו לשיטתו של הרב המדבר, שמהנהגת נשות גדולי ישראל בענינים אלו ניתן ללמוד על דעת בעליהן וכדלהלן, אבל באמת אין הדבר מוכרח כלל ואכמ"ל].

וראה עוד מש"כ הגאון רבי אליקים שלינגר שליט"א בס' 'הדור והתקופה' עמ' ריא, שמרן החזון"א זצ"ל **"היה מבקש ממקורביו ומבני משפחתו שהנשים יכסו ראשן עם טיכעל (מטפחת) או עכ"פ כיסוי על השייטעל"**. וכן בן אחותו של החזון"א - הגר"נ קרליץ שליט"א, אשתו ע"ה לא הלכה עם פאה אלא עם מטפחת, ושמענו מת"ח חשוב שליט"א שסיפרה לו הרבנית ע"ה שהיה זה ע"פ דרישת בעלה הגרנ"ק שליט"א. וכן בנות אחותו של מרן החזון"א - ב' בנותיו של מרן הסטייפלר זצ"ל, הולכות עם מטפחת ולא עם פאה. [כמו"כ אחד מתלמידי החזון"א המקורבים ביותר (עי' מעשה איש ח"ד עמ' יז) - הגאון רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, עורר רבות על הנושא והיה מרבה לכתוב נגד הפאות ובעד המטפחות].

ומה שכן אמר החזון"א הוא כמוכבא ב'דינים והנהגות' בזה"ל: " על פא"ג שמענו שאמר פעם, **לפעמים** יש בזה גם יתרון על מטפחת שמכסה יותר טוב את כל השער", ואי"ז סותר כלל לכל הנ"ל, דשוברו בצידו שאמר "לפעמים", והיינו שדברי החזון"א נאמרו כלפי נשים כמו אלו שדיבר עליהן הרב המדבר בהמשך דבריו (להלן עמ' 15) וז"ל: "שהרבה נשים שהולכות עם מטפחות צריכים לגרש אותם, **הם הולכים שלא כדיון, חצי ראש פתוח, הולכים ברחוב המטפחת זזה לפה ולפה**", ובזמן החזון"א אכן היה מצוי דבר כזה גם אצל הנשים החרדיות ואף אצל מורות בית יעקב - ראה במוסף 'נופך' תמוז תשע"ה, בראיון עם הרבנית מרקוביץ תחי' על אמה הרבנית שרה רוטברג ע"ה, שם סיפרה כך: "עת נכנסה הרבנית רוטברג לתפקיד הפיקוח בחינוך העצמאי וסבבה בבתי הספר השונים היא הוכתה בתדהמה: שרוולים שאינם מכסים, **כיסוי ראש למחצה ולשליש** ושאר פרטי לבוש הרחוקים מלהיות עונים על גדרי הצניעות הבסיסיים **הרכיבו את הפועתן של חלק בלתי מבוטל ממורות בית יעקב!**". וראה עוד בשיחתו של הגה"צ רבי שלמה ברעוודא זצ"ל שפורסמה בעיתון בפסח תשע"ו, שאמר בזה"ל: "אתם לא יודעים איך שאשה היתה נראית לפני שבא החזון"א ולאחר שבא... בכח כזה הוא שינה את כל הנשים **בחוגים שלנו**, כמו"כ **היו שמגלות הרבה מהשערות** והוא לימד אותן איך לכסות את הראש" (ניתן לשמוע קטע זה של השיחה בטל': 079-56-00-153 שלוחה 6) - וא"כ מובן מאליו שעל נשים כאלו דיבר החזון"א, שאצל נשים

יש כאלה אומרים שאסור ללכת עם פאה נכרית. זה מחלוקת. עכשיו ככה, במחלוקת הזו, אנחנו יודעים, ראינו גדולי ישראל שהנשים שלהם הלכו, הבנות שלהם הלכו עם פאה נכרית, והתירו להם, למה, כי סמכו על הפוסקים שמתירים. יש כאלה שהחמירו.

אבל לבוא להגיד שאשה שהולכת עם פאה נכרית האשה הזאת צריך לגרש אותה, היא עוברת על דת יהודית⁵, זה ספק איסור דאורייתא - זה שטויות והבלים! זה ממש שטויות

כאלו אכן יש בפאה יתרון על מטפחת, [והיינו בפאה צנועה באמת וכפי הפאות שהיו בזמן החזו"א, ראה להלן הע' 13-14], אבל נשים צנועות ההולכות עם מטפחת מטעמי צניעות, ומשתדלות לכסות השערות כראוי, דברי החזו"א הנ"ל אינם נוגעים אליהן כלל וכלל, ומעולם לא אמר החזו"א ככלל לכל אחת שצריך ללכת עם פאה, וכפי שהוכח לעיל.

ולגוף הטענה, יש לידע שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דחה בתוקף את הדברים, כמובא בספר 'אשרי האישי' ח"א עמ' עט בזה"ל: "'נשאל רבינו הרי מצוי שיוצאות קצת שערות במטפחת, והשיב דמנלן שבפאה נכרית אינו כן, והוסיף שאף אם יהיה כן שהמטפחת זזה ולא הפאה, מ"מ מטפחת עדיף, כי בדרך כלל מה שמתגלה מהמטפחת הוא רק השערות שבצדדים שזה רק חומרא, אבל פאה נכרית הוא מחלוקת בעיקר ההלכה, וסיים שהאומרים שפאה נכרית עדיפה על מטפחת הם דברים בטלים". ולפי משנת, דברי מרן הגרי"ש אינם סותרים לדברי החזו"א, דגם החזו"א לא דיבר על שער מועט בצדעים אלא על יותר מכך.

[וכאמור, גם אי ייבינן ליה טעותיה דהחזו"א אמר ש"צריך ללכת עם פאה נכרית", מ"מ א"א ללמוד מזה כלל לפאות זמנינו, השונות בתכלית מהפאות שהיו בזמן החזו"א, כמבואר להלן הע' 13-14].

⁵ מעולם לא אמר אדם דבר כזה, שההולכת עם פאה צריך לגרש אותה מחמת דעת הפוסקים האוסרים, ואי"ז אלא דמנוגיה והוצאת שם רע על אותם המעוררים על נושא זה. מה שכן היה הוא שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעורו (כט תשרי תשס"ט - ניתן לשמוע בקול הלשון: 03-6171111 ואח"כ - 1-2-1-2-6-58-6666) עורר ואמר בזה"ל: "די גאנצע מעשה איז, אויב מ'גייט אזוי ווי א שייטל פאר הונדערט יאר צוריק, א וודאי מעג מען, אפילו אביסאלע שענער, אבער ס'זאל נישט זיין אזוי ווי מ'גייט היינט. די אלע וואס זיי גייען היינט אזוי ווי ס'דארף צו זיין, ערשטנס זעט עס אויס ווי אייגענע האר לגמרי, א וודאי איז א איסור, דאס האט קיינער נישט מתיר געמאכט". [תרגום: "כל הנדון הוא אם הולכים כמו הפאות שלפני מאה שנה, זה בודאי מותר, ואפילו קצת יותר יפה, אבל שלא יהיה כמו שהולכים היום. כל אלו שהולכות היום "כמו שצריך", זה נראה כשיער שלה לגמרי, בודאי שזה אסור, את זה אף אחד לא התיר"].

ועל כך נשאל הגרי"ש בשיעורו: "האם היא עוברת על דת יהודית? היא תצא בלא כתובה?", והשיב מרן זצ"ל "כן". ודבריו אלו פורסמו ברבים. ועי' להלן הע' 14 ד"ה כמו"כ ואילך, שם יתבאר מדברי מרן זצ"ל במק"א, שדבריו לא נאמרו על פאות מסוימות בלבד אלא על בעיה הקיימת בדרך כלל בפאות זמנינו. [וע"ע בהע' 15]. ואם כי ישנם שיאמרו שניתן להתווכח על כך ויטענו שמרן זצ"ל דיבר רק על פאות מסוימות וכו', מכל מקום הפרסום הנ"ל ש'עוברת על דת יהודית' בודאי לא היה מחמת דעת הפוסקים האוסרים, אלא מחמת שהפאות המצויות בזמנינו נוגדות את הצניעות ואסורות לכל הדעות, גם להמתירים פא"נ, וכדברי מרן הגרי"ש זצ"ל.

והבלים! גם מה שיש כאלה שאומרים שזה איסור דאורייתא הם מטעים את הציבור, הפשוט הוא כזה, לפי הפוסקים שאומרים שאסור ללכת עם פאה נכרית אז אשה שהולכת עם פאה נכרית אז זה דת יהודית, ג"כ עמרצים, הם לא כותבים שזה איסור דאורייתא⁶, זה לא איסור דאורייתא, זה דת יהודית, היא עוברת על דת יהודית שזה מנהג ישראל, אבל אשה שהולכת כמו הפוסקים צריך לגרש אותה? זה הבלים, זה סתם שטויות, זה דברים שלא שמענו.

הרב אלישיב אמר לכתחילה ללכת עם פאה, אני יודע שנכד אחד של הרב אלישיב אמר שהוא הראה לו את הפאה של הבת שלו, והרב אלישיב אמר בסדר, לא יודע מה הוא הראה לו, שזה כשר, ארוך, לא יודע.

אז מה הולכים ואומרים, נכון, יכול להיות שהרב אלישיב לעצמו אחז שצריך, אתם מכניסים מצה מצה לתנור?! כל אחד מתפלל בנץ?! כל אחד שומר ר"ת?! ממתי שמענו שבדבר שיש מחלוקת, בפרט מחלוקת בדברנן, עושים כזו תעמולה ועושים "מופתים"⁸?

⁶ יש פוסקים שכן כתבו שזהו איסור דאורייתא, וז"ל ה'חסד לאברהם' (הנ"ל בהע' 2): "וכיון דעיקר האיסור משום פריצות שהיא מתנאית לבני אדם מה לי שיער עצמן או נכרית שעשויות באופן שנראין כשיער עצמן, תורה אחת להם **ואסור מן התורה**. ואין מקום לחלק בין שערות עצמן לפאה נכרית שנראין כשערות עצמן, הואיל וקישוט זה אסרה תורה". וכן צידד ה'ישועות יעקב' או"ח סי' ע"ה [ובשעה"צ שם אות כא ציין לעיין בדבריו] וז"ל: "ובהא דקאמר הש"ס כתובות... דאורייתא הוא ולא מוקי לה ביצאת בפאה נכרית, היינו דממ"נ או דאף דת יהודית לא קעביד **או די ש איסור תורה**".

עוד יש להעיר, דגם דברים הנקראים 'דת יהודית' - אין הכוונה שאין בהם איסור דאורייתא, דבדאי ישנם דברים שאסורים מן התורה משום הלאו הכללי של לפני עור, ומ"מ נקראים 'דת יהודית' משום שאין בהם איסור פרטי המיוחד להם [כפי שיש בפריעת ראש דלכן נקרא 'דת משה' כמבואר בכתובות עב.]. כן מבואר בדברי **מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל** ב'קובץ תשובות' ח"א סי' יג, בתשובתו לרב אחד שרצה לטעון שגם גילוי זרועותיה הוא בכלל 'דת משה' והקשה על עצמו מהא דאמר' בכתובות שם דמראה זרועותיה לבני אדם הוא דת יהודית, וכתב לו מרן זצ"ל בזה"ל: "...ואכתי זרועותיה מנלן דאסור ללכת מן התורה, ואין אנו דנין עכשיו מענין לפני עור שהיא מכשילה עיי"ז אנשים, אלא אם יש בעצמותו איסור מדין תורה...". וכן מבואר בדברי **מרן הגר"ש ז"א איערבאן זצ"ל** ב'מנחת שלמה' ח"ג סי' קג אות טו, בענין הנהגה מסוימת של חוסר צניעות עיי"ש, וז"ל: "חוי' ממה שעוברות על דת יהודית, הרי הן עוברות גם על לאו דאורייתא של לפני עור לא תתן מכשול, שיכשלו ח"ו על ידן בהרהורי עבירה שקשים מעבירה ולעבור על ונשמרתם מכל דבר רע המביא לידי הרהור". עכ"ל.

⁷ עי' מש"כ בס' 'אשרי האיש' (פסקי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל) ח"א עמ' עט: "עדיף לבישת מטפחת על פאה, כי פאה נכרית הלא היא מחלוקת בעיקר ההלכה, אבל מטפחת זה גלאט. [ועיי"ש עוד שכ' דעדיף "לחשוש לדעת הבאר שבע שהיא ראייה חזקה לדבריו"]. והוסיף רבינו, שפאות של היום גרועות יותר, **ופאות הרגילות של זמנינו** (הדברים נאמרו בשנת תשנ"ו) **אשה צנועה תחמיר בזה**". ועי' לעיל הע' 4 מה שהובא עוד מהס' הנ"ל. **ובענין** הפאות שבזמנינו אנו, כבר גילה דעתו בשנת תשס"ט, כמובא לעיל הע' 5, ולהלן הע' 13-14.

⁸ טענה זו היא הוצאת דברים מהקשרם, שכן כפי שנתבאר בתחילת הדברים ויתבאר עוד בהמשך, התעמולה בעד המטפחות אינה שייכת כלל למחלוקת פוסקים בדין פא"ג, אלא היא נעשית מחמת **שהפאות המצויות בזמנינו** - בעיקר פאות הדור הצעיר - **אינן צנועות** והן אסורות אף לדעת המתירים (כמבואר להלן הע' 14), באיסור דאורייתא של 'לפני עור לא תתן מכשול' ככל דבר פריצות, וא"כ לא 'מחלוקת בדברנך' יש כאן אלא 'דאורייתא לכו"ע'.

ומ"מ גם לענין עצם הנדון של פא"ג, הנה הרב המדבר מתייחס אל הענין כדבר 'יבש', כמו כל מחלוקת וחומרא בהלכה, כמו "מצה מצה לתנור" וכד'. אמנם בדברי גדולי ישראל מבואר לא כן, דהנה **מרון הגר"ש וואזנר זצ"ל** כתב בחדש טבת שנת תשנ"ו מכתב לעידוד הנשים שהחליפו מפאה למטפחת, וז"ל בתו"ד: "מה טוב ונאה דבר זה, וכמה גדר טהרה וגדר קדושה מתווסף בכך, וודאי שזכותן רבה בזה", [ואחר שחתם על המכתב חזר והוסיף כאן בזה"ל: "ובפרט בעת הזאת אשר הפאות החדשות (-) של שנת תשנ"ו!) **ברובן הגדול אינם לפי גדרי הצניעות**". ובסיום המכתב: "לזאת הנני מצטרף לחזק ולאמץ את הני גבורי כח המתעוררות להחליף מפאה נכרית למטפחת, ומברכן מקרב לב בבני חיי ומזוני רויחי ובריות גופא וכל מילי דמיטב".

ומורנו הגרמ"י **ליפקוביץ זצ"ל** הצטרף אף הוא למכתב זה בזה"ל: "כיהודה ועוד לקרא קריאה קדושה וברכה לכל אלו שנוהגות במעלות הקדושה והצניעות שיתברכו בנחת מילדיהן שיגדלו בתויר"ש לפאר המשפחות וכלל ישראל".

ובער"ח סיון תשס"ד פורסם מכתב נוסף [המבוסס על הנוסח הנ"ל], עליו חתמו **מרון רבינו רה"י רבי שמואל אויערבאך זצ"ל**, וכן מוריניו הגרמ"י **ליפקוביץ זצ"ל** והגר"ג **קרליץ שליט"א**, וכך נכתב בתוך הדברים: "ושמח לבנו על שעל ידי כך נשים רבות קבלו על עצמן לחזור למנהג ישראל מקדמת דנא, לכסות ראשן במטפחת ולא בפאה, כדי לצאת ידי דעת כל הפוסקים, ויש בזה גדר וסייג להינצל ממכשול ע"ז וחזוק גדרי הצניעות באשר הפאות החדשות ברובן הגדול אינן לפי גדרי הצניעות... אשריכן שמעשיכן גורמים רושם גדול בשמים ומשפיעים ברכות וישועות לכלל ולפרט. והננו לברך מקרב לב שתזכו לדורות ישרים מבורכים, לזרע ברך ה' מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא".

הרי שענין זה אינו סתם "חומרא" בהלכה, אלא הוא שייך ל"גדר טהרה וגדר קדושה", ול"מעלות הקדושה והצניעות", ו"זכותן רבה בזה", והמתחזקות בזה "גורמים רושם גדול בשמים ומשפיעים ברכות וישועות לכלל ולפרט", וכדאי הוא דבר זה לברך עליו ב"בני חיי ומזוני רויחי ובריות גופא וכל מילי דמיטב", ו"שיתברכו בנחת מילדיהן שיגדלו בתויר"ש", ו"שתזכו לדורות ישרים מבורכים, לזרע ברך ה' מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא" ("מופתים"...), דברים שככל הנראה לא היו נכתבים על 'מצה מצה לתנור'... וכמדומה שגם לא על תפילה בנץ. ועי' להלן תוספת ביאור לזה.

ובפרט **רבינו מרון ראש הישיבה רבי שמואל אויערבאך זצ"ל**, אשר כתב במכתבו מערב חג השבועות שנת תשס"ד בזה"ל: "הן בעניי כבר פירסמתי מכבר בדבר הגדול והנשגב ביסוד קדושת וטהרת ישראל נועם וכן הצניעות בבנות ישראל בדבר הפירצה הגדולה בחומת קדושת הצניעות. וכבר העדתי עדות נאמנה אשר כן היה דעתו ורצונו של אאמו"ר גאון ישראל זללה"ה אשר נשי ישראל יכסו ראשן במטפחת, וגם ראיתי בעיני צערו הגדול של אאמו"ר זללה"ה על הפאה ה"נכרית" שנחפשה בקרב **שלומי אמוני ישראל, ד' ירחם**. והן עתה אשר זכינו להתעוררות גדולה בזה, ואשר יש בזה גם גדר למכשול של תקרובת עבודה זרה ומיאוס של עבודה זרה ועובדיהם, וגם תהילה לד' יתברך אשר זה גרם להתעוררות גדולה לחזור למנהג ישראל מקדמת דנא להחזיר עטרת ראשינו של בית יעקב נשי ישראל, **וחס ושלום לא לבוא לקר ולצנן בדבר נשגב כזה באמתלאות שונות**. בנות ישראל, חזקו

ואמצו ולא ליבוש מפני המלעיגים והמקררים, החזירו עטרת יופי הצניעות על ראשיכם, ותתברכו בשבע נחת דקדושה מבניכם ובנותיכם תוך בריות גופא ונועם ד' ותתברכו בזה ובבא בכל מכל כל".

הרי שבעיני מרן רבינו רה"י זצ"ל נושא זה אינו ענין של "מחלוקת בדרבנן", אלא הוא "דבר גדול ונשגב ביסוד קדושת וטהרת ישראל", והפאה היא "פירצה גדולה בחומת קדושת הצניעות", ולמרן הגרש"ז זצ"ל היה צער גדול על שנתפשטה בקרב שלומי אמוני ישראל, ועל ההתעוררות להחליף למטפחת כותב מרן זצ"ל: "וחס ושלום לא לבוא לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה", ומברך על כך "בשבע נחת דקדושה מבניכם ובנותיכם תוך בריות גופא ונועם ד' ותתברכו בזה ובבא בכל מכל כל". וברור שלשוונת כאלו לא היו נכתבים על 'מצה מצה בתנור' ולא על תפילה בנג... וגם לא על לשמור ר"ת...

ונראה לבאר הדבר, דאף שלדינא להלכה יש מתירים הדבר [היינו בפאות כשל פעם ולא כשל הדור הצעיר היום, עי' להלן הע' 14], מ"מ זהו "היתר", [ולאחרונה פורסם שרבינו מרן רה"י זצ"ל קרא לזה "היתר בשנת הדחק" (עדות גדולי תלמידיו)], אך אין זו הנהגה ראויה [ד"הלכה" ו"הנהגה" הם ב' דברים, וכפי שנכתב בפרסומת על שיעורו של הרב המדבר "פאות ומטפחות בהלכה ובהנהגה"...], שכן "כיסוי" זה מבטא הערמה וזלזול במצות ה' וכנבל ברשות התורה דמי, והוא שינוי מ"מנהג ישראל מקדמת דנא" (לשון רבינו מרן רה"י זצ"ל), ואי"ז דרך הראויה לנשים צנועות, ולכן היחס לזה הוא כ"פירצה גדולה בחומת קדושת הצניעות" (כנ"ל), זאת אף אם נאמר כהפוסקים שהתירו הדבר מדינא. [והנה באמת סופו הוכיח על תחילתו, שההתדרדרות החמורה הקיימת כיום בתחום הפאות, אשר משנה לשנה הולכות ומתרחקות מן הצניעות, יש בה כדי ללמד כי השימוש בהיתר הפא"נ אכן היה "פירצה גדולה בחומת קדושת הצניעות", שכן דרכה של פירצה, שהולכת ומתרחבת]. והעיד בפנינו ת"ח חשוב שליט"א מקרי"ס, ששאל על כך את מרן רבינו רה"י זצ"ל בחודש אלול תשע"ב, מדוע כ"כ כאב לאביו מרן הגרש"ז זצ"ל ענין הפאה נכרית, והשיב לו מרן רה"י זצ"ל: "זו לא צורה של בת ישראל".

וכן מצינו בשו"ת 'תשובה מאהבה' ח"א סי' מז - בתשובתו בענין פא"נ - וז"ל: "ואף אי נקטינן בידן שאין איסור גמור בזה, מ"מ לא יאות לנשים נשואות מבנות רחל ולא להעשות כן במקומינו, כי אין זה מדרכי הצנועות, ולא בשביל נשים כאלו נגאלו אבותינו ממצרים".

ולעצם מה שטוען הרב המדבר "ממתי שמענו שבדבר שיש מחלוקת בפרט מחלוקת בדרבנן עושים כזו תעמולה ומספרים מופתים", הנה באמת מצינו שעושים תעמולה גם בדבר שהוא היתר גמור לכל הדעות, והוא בענין קבלת שבת, דאין חולק בדבר שמותר לכתחילה לקבל שבת בזמן, ואעפ"כ ישנה תעמולה בדבר החשיבות לקבל שבת 10 דק' לפני הזמן, [עד כדי שאף הודפס לוח שנה הכולל בתוכו 'זמן תוספת שבת' של 10 דק' לפני הזמן...], כולל גם סיפורי "מופתים" שזכו להם הנהגים כן... וכמדומה שתעמולה זו לא כ"כ תפריע לרב המדבר, אף שמדובר בדבר שהוא היתר גמור לכו"ע, שכן הדבר ברור שאף שאין בזה חיוב מ"מ יש בזה תוספת הידור בכבוד שבת ויש בזה מעלה חשובה מאד.

וא"כ כן הדבר גם בנדו"ד וכמשנ"ת, דאף להמתירים פא"נ [של פעם], מ"מ בודאי יש בזה תוספת הידור וחיוזק בצניעות לכסות הראש בכיסוי אמיתי דהיינו מטפחת וכד', ולכו"ע יש בזה לכה"פ מעלה חשובה מאד, שיש בכוחה אף לעורר רחמי שמים ולפעול ישועות ("מופתים"...), וכדברי גדולי ישראל הנ"ל. [ועובדא הוה באחת שאחיה היה חולה במחלה הנוראה ל"ע, ורצתה להחליף למטפחת לרפואתו, ונכנס בעלה למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לשאול על כך, והדגיש בשאלתו שגם כעת היא הולכת עם פאה צנועה, ואעפ"כ מרן זצ"ל עודד הדבר בחום רב, והסכים לכך שהחלפה למטפחת זו קבלה חשובה שיכולה לעזור לרפואתו של החולה. השיחה עם מרן זצ"ל מוקלטת (באידיש), וניתן לשומעה בטל': 079-56-00-153. שלוחה 5]. המשך בעמ' הבא

ש. הרב אלישיב בשיעור אמר שפאה שנראית ממש כמו שיער זה אסורי,

ת. תבוא אלי אח"כ אחרי השיעור, אני לא רוצה להגיד בפומבי דברים, נכון אתה צודק פאה שנראית פרוצה אז זה אסור ללכת.

ש. נראית כמו שיער...

ת. אתה מכיר את המ"ב ואת הכף החיים, המ"ב כותב שמי שגוזרת שערות של עצמה ועושה מזה פאה זה מותר, ככה כתוב במ"ב. אשה עושה פאה משיער של עצמה, יש אשה יש לה שיער ארוך, היא לוקחת את השערות שמה ספריי ועושה מהשיער שלה פאה, כתוב במ"ב שזה מותר!⁹ וככה כתוב גם בכף החיים שזה מותר.

ואם מישהו מפרסם שהברכות המופלגות שבירכו גדולי ישראל במכתביהם הנ"ל את המחליפות מפאה למטפחת - אכן מתקיימות, והמתחזקות בזה אכן זוכות לראות ברכות וישועות וכדברי גדולי ישראל, האם יש פסול בדבר?

וכאמור, כ"ז הוא בנוגע לעצם הנדון של פא"ג, אבל הפאות המצויות כיום בדור הצעיר בד"כ אסורות מדינא לכו"ע משום פריצות, כמבואר להלן הע' 14.

⁹ כמובא לעיל הע' 5. וכ"כ גם מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל ב'שבט הלוי' ח"ה סי' קצט: "וכן שתהיה הפא"ג עשויה שלא תיראה ממש כהולכת בשערה אלא ניכר שהוא גוף זר עליה", דהיינו שלא יהיה בזה "מראה טבעי" ולא "התאמה אישית" וכיו"ב, כפי שמפרסמות הפאניות כיום. וב'הליכות שלמה' תפילה עמ' רמא בשם מרן הגרשז"א זצ"ל: "צריך שיהיה ניכר בקלות שאין זה שיער טבעי". וכ"כ הגר"מ שטרנבוך שליט"א ב'תשובות והנהגות' ח"ד סי' רצד, וז"ל: "וכשהיא מתחילה במצות כיסוי ראש צריכים לבחור לה כיסוי ראש מסוג פשוט דוקא, ולא תתבלט בזה, אלא יהא ניכר שהוא כיסוי... שהרבה פעמים העיקר אצלה בבחירת הפאה הוא שלא יהא ניכר כפאה אלא שיהא נראה כשערותיה..." [ועי' עוד בדבריו בח"ו סי' כב: "שהרי כבר העידו חז"ל על שיער אשה שמביא לידי הרהור, וא"כ פאה נכרית הנראית כשיער טבעי מביא לידי הרהור ודינן כערוה"]. וכן נכתב בתקנון 'משמר התורה': "יש להימנע מכל דבר שמטרתו לשוות לפאה מראה טבעי".

[נמ"מ יש להדגיש כי הדבר פשוט שאין הענין תלוי בהיכר בלבד, וגם פאה שיש היכר שהיא פאה מ"מ אם אינה צנועה וכגון ששערה מתנונע ע"י תנועות ראש ומשב רוח וכד' (שע"ז הורו גדולי ישראל לאיסור, ראה להלן הע' 14), וכהרוב המוחלט של הפאות המצויות כיום בדור הצעיר - היא אסורה באיסור גמור, ואין מועיל לה ההיכר, ובפרט שבד"כ ככה"ג זה גופא ההיכר, במה שהיא עשויה ומעוצבת באופן שנערות בשערן הטבעי נמנעות מטעמי צניעות מללכת כך, ופשוט לכל בר דעת ש"היכר" כזה לא יהפוך את הפאה ל"צנועה"].

¹⁰ צ"ע על הרב המדבר, כיצד מלאו ליבו לחלוק כך בהינף יד על מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ושאר פוסקי הדור שאסרו פאה הנראית כשיער שלה וכנ"ל בהע' הקודמת, הלא ברור שגם הם ידעו את המ"ב שמתיר פא"ג העשויה משערותיה, אלא שבאמת אי"ז נוגע כלל לנדו"ד, וכפי שיבואר.

הנה שאלה זו כבר נשאל מרן הגריש"א זצ"ל בשיעורו הנ"ל, על מה שאמר שפאות הנראות כשיער שלה אסורות לכל הדעות, ושאל השואל בזה"ל: "אבער אין גמרא איז משמע אז מ'האט גענומען די

ש. הרב גרוס כותב באום אני חומה שאז זה לא היה נראה כמו שערות שלה, גם מהשיער שלה בעצמה לא היה נראה כשערות שלה¹¹.

האר פון די אשה אליין, און מען האט דאס ארויפגעלייגט, דאס איז דאך געווען זיכער בעסער ווי היינטיגע ערגסטע פאות", [תרגום: "אבל בגמרא (לכא' זו טעות וצ"ל בש"ג) משמע שלקחו את השיער של האשה בעצמה והניחו עליה, וזה הרי בודאי יותר "טוב" מהפאות הגרועות של היום"]. ומרן זצ"ל דחה את השאלה בזה"ל: "איך ווייס נישט וואס דו רעדסט, מ'האט אפגעשארן אדער ניט? אז מ'האט אפגעשארן איז אזוי ווי האר פון א בהמה, אז מען שערט אפ די אייגענע האר דארטן, קען זי מאכן א פאה נכרית פון דעם". [תרגום: אני לא יודע מה אתה מדבר. זה היה חתוך או לא? אם חתכו את השיער הרי זה כמו שיער של בהמה, אם היא חותכת את שערותיה היא יכולה לעשות מזה פאה נכרית"]. ניתן לשמוע כ"ז בקול הלשון' שם.

והכוונה בזה ברורה, דאין הנדון האם רואים על הפאה שעשו אותה משיער של אשה אחרת או שזה נראה שעשו את הפאה משיער שלה, [שאיילו זה היה הנושא, אכן היה אפשר להוכיח מכך שאפילו אם באמת עשו את הפאה משערות שלה זה מותר, וא"כ כ"ש אם זה רק נראה כך], אלא הנושא הוא שצריך שיהיה ניכר שזו פאה העשויה משערות תלושות ואין זה שיער המחובר, ו"נראה כשיער שלה" שהוזכר בדברי מרן הגרי"ש הכוונה היא שזה נראה כשערה הטבעי המחובר לגופה ולא ניכר שזו פאה העשויה משיער תלוש. [ועי' בפמ"ג דמש"כ הלבוש 'שאינה שלה' היינו אפי' שלה אלא שלא מחובר לה, וא"כ ה"נ בנדו"ד לאידך גיסא, ד'נראה כשער שלה' היינו כשערה המחובר]. ולענין זה פשיטא דאין ללמוד כלום מהא דהתירו הפוסקים פאה שנעשתה משיער שלה, דמ"מ היה ניכר שאי"ז שיער המחובר לה אלא זו פאה שנעשתה משערותיה התלושים.

והיכר זה היה משתי סיבות: א - משום שבעבר לא היו את האמצעים הטכנולוגיים הקיימים כיום המאפשרים לשזור את השערות הנתלשות ולסדרם על רשת באופן שבהנחתה על הראש תוכלנה השערות להשתלב עם הראש והפנים ולהתקבל כשערותיה המחוברות, ועי' בשלטי גבורים שהוא מקור ההיתר שביאר (ומקורו מפיה"מ להרמב"ם) דפאה נכרית היא "מגבעת ידבקו בו שיער", לא רשת ולא תפירה ושזירה כפי המצוי היום, אלא "מגבעת ידבקו בו שיער", ונקל להבין שגם אם תחתוך האשה את שערותיה שלה בעצמה ותדבק אותם במגבעת ותחבוש המגבעת לראשה, לא יהא לה את אותו המראה שהיה לה כשהיו השערות מחוברות בראשה. ב - שהרי השיער יונק את חיותו מהגוף, ושיער תלוש באופן טבעי במשך הזמן מאבד את חיותו ויופיו, אלא שכיום ישנם אמצעים לעבד את השיער ולשמור על חיותו ומראהו גם לאחר שנתלש, אבל פעם שלא היו אמצעים כאלו (עכ"פ לא ברמה שיש היום), עד שהיו מספיקים לייצר פאה מהשערות הנתלשות היה השיער מאבד את מראהו החי והאיכותי והופך לשיער במראה גרוע, ובזה היה ניכר שאי"ז שיער המחובר לראשה אלא פאה שנעשתה משערותיה שנתלשו.

[ומכאן שלא ניתן ללמוד מזה להתיר כאשר ה"היכר" הוא מסיבות הפוכות בדיוק, שהפאה נראית הרבה יותר "טוב" משיער טבעי כפי המצוי היום, ששערות הפאה הן במראה חי ואיכותי יותר מהמצוי בשיער טבעי. שכן כמשנ"ת, הפאות שעליהן דברו הפוסקים בדורות הקודמים היו ניכרות כפאה מחמת המראה הגרוע שלהן].

¹¹ ז"ל הגר"מ גרוס שליט"א - אום אני חומה ח"ב עמ' שמו: "והא דהעיר באות י' דשרי ללבוש פאה נכרית הדומה לשערותיה מדברי המ"ב דשרי בשיער של עצמה, לא הבנתי, דהא ודאי בפאות של אותו

ת. טוב בסדר, אני ראייתי את התמונה, יש לי תמונה יחידה מהסבתא שלי, שהיא היתה אשת רב חשוב מאד ברוסיה¹², אני ראייתי אותה עם פאה וזה היה נראה כשיער.¹³

זמן היה ניכר שאינו שערותיה, ורק כיום מחמת שכלול המכונות וכו' אפשר לעשותו כשערות ממש... ומכוון התה"ק באיסור גילוי שיער לדעת רבים הוא משום מכשול לאחריני, ותחליף פאה הנזכר לא מהני לזה". והדברים פשוטים וברורים וכמשנ"ת בהע' הקודמת. וצ"ע טובא על הרב המדבר, שהתעלם מכ"ז.

¹² הנה אם הביא זאת כעדות על המציאות א"כ אין נפק"מ במה שבעלה היה רב חשוב ברוסיה, אלא נראה שכוונתו להוכיח מזה שהדבר מותר, אלא שכבר נודע שבאירופה באותה תקופה היו נשים רבות מאד שכלל לא כיסו את הראש, ואף נשות רבנים נהגו כך, (ע"י מש"כ הגר"ז יעקובזון זצ"ל בס' דברי בן שלמה עמ' שו), וא"כ ע"כ דבענינים אלו א"א ללמוד היתר מהנהגת נשות רבנים.

¹³ וחבל מאד שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל לא זכה לדעת על התמונה הזו... כך לא היה אוסר עלינו בחינם פאות הנראות כשיער... ויש לציין עוד לדברי מרן הסטייפלר זצ"ל משנת תשכ"ה - קריינא דאיגרתא ח"ב מכתב קכד: "וכאן לא נשמע מעולם ממי שהוא שיאמר שראה פאה נכרית הנראית לבלוי היכר". וחבל שלא סיפרו לו להסטייפלר על התמונה הנ"ל...

ולגופו של ענין, כפי שנתבאר בהערות הקודמות, אין הנדון אם נראית "כשיער" אלא אם ניכר שזו פאה או שזה נראה כשערה המחובר לה. וגם אם הפאה היתה יכולה להיראות כשערותיה, מ"מ היה זה **במראה שיער גרוע**, שבשיער טבעי המחובר בד"כ לא היה מצוי מראה כזה, ומראה זה היה מעיד שזו פאה וכנ"ל. [תדע, דאל"כ מנין לו להרב המדבר שהיתה זו פאה? אולי באמת היה זה שערה הטבעי? ויש לדחות, דהרב המדבר לשיטתו שכיון שהיתה אשת רב ע"כ נהגה כדון (כנ"ל בהע' הקודמת) ולא גילתה את ראשה]. ונביא בזאת מספר עדויות על מראה הפאות בדורות הקודמים.

א. הגר"מ שטרנבוך שליט"א - תשובות והנהגות ח"ו סי' כב: "וסיפר לי זקני הגרש"ז פינס זצ"ל (שהיה מראשי הקהילה במינסק שהיתה עיר ואם בישראל), שבזמן שהתחיל להתפשט המנהג לילך בפאה נכרית היו אלו פאות נכריות שלא היה בהם שום יופי כלל, ושמשו רק ככיסוי לבד".

ב. שו"ת 'צחק ירנן' להגר"י שחיבר מארגנטינה סי' קלב: "וזכרני כי ב'חל'ב' בשנים כתקונן היו כל הנשים מכסות את ראשן במטפחות וכיוצא, למרות שהיה בנמצא פאה נכרית, אבל בצורה אחרת לגמרי ממה שנמצאת כעת, **כי היה כמו כובע ממש בלי יופי והדר כלל**".

ג. ספר 'יד הלוי' על סה"מ להרמב"ם, (לרב בשם רי"ש הורוויץ מאמריקה, נדפס בשנת תרפ"ז), מ"ע קעה (דף קמו), שכתב שם ללמד זכות על בנות ישראל שלא כיסו כלל את ראשן [וחכמי הזמן בטלו דבריו ויצאו נגדו בתקיפות רבה ואכמ"ל], ובתוך דבריו כתב: "ומעט מעט התחילו לפרוק מעליהן גם **עול הפאה נכרית המזוהם והמסוכן**, ולצאת בשוק פרועות ראש בשערותיהן הטבעיות... וכמה חששו רז"ל לתקנת בנות ישראל שלא תתגנו על בעליהן, ואיך נבוא אנחנו לכופ את בנות ישראל **ללבוש על ראשן פאה נכרית ולהפוך הודן למשחית**... ואם כל בנות ישראל זקנות וצעירות יהיו מוכרחות לכסות ראשן בפאה נכרית בשוק, **נהיה לשמצה ולקלס בעיניהם וכפראי אדם שאינן מן הישוב**". ←

ש. בספר אום אני חומה הוא כותב שגם מהשיער שלה בעצמה זה לא נראה היה כמו שערוניה רק משכלול המכונות...

ת. שניה אחת, על מה אני מדבר ועל מה אתה מדבר, אני מדבר על פאות ועל מטפחות, אתה מדבר על פאות פרוצות, אני לא עכשיו בא לדבר על הנקודה הזאת, זה לא הנושא שלי בעת, זה הנושא של משמר הצניעות, אני עכשיו מדבר על השאלה מטפחת או פאה¹⁴, על זה אני

ד. הגה"צ רבי דן סגל שליט"א בשם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל: "הפאות של אז - קש זה היה נראה". (ניתן לשמוע את ההקלטה בטל: 079-56-00-153 שלוחה 4). וכן שמענו מהגרי"מ זוננפלד שליט"א בשם מרן הגרש"ז זצ"ל, שאמר שהפאות של פעם היו נראות כמו פשתן של אתרוגים.

ה. הגה"צ רבי יוסף ליס זצ"ל: "אימותנו וזקנותנו ע"ה... הלכו בפאות שהיו נראות כאגודת קש על הראש". (עדות בנו הגר"י שליט"א במכתבו).

¹⁴ כאן מגיעה ההערה העיקרית על דברי הרב המדבר, שכדי להתחמק מהשאלה עשה כאן "צוויי דינים", א. פאה או מטפחת, ב. פאות פרוצות, אך אנו נשוב ונאמר כי הם הם הדברים והוא בהא תליא, שכן ההתעוררות (או "התעמולה" כפי שמכנה זאת הרב המדבר) הקיימת בשנים האחרונות להחליף מפאה למטפחת, היא מחמת העובדה המצערת שבתחום הפאות קיימת בשנים האחרונות התדרדרות חמורה מאד, עד כי הפאות המצויות כיום בדור הצעיר בדרך כלל אינן עומדות בגדרי הצניעות שהורו גדולי ישראל, [ואף אם ישנן בודדות היוצאות מן הכלל, הרי הן בטלות באלף], דהנה בשנת תשמ"ז הורו גדולי ישראל לאסור הפאות המתפשטות לצדדים ע"י תנועות ראש ומשב רוח, ודבר זה נשתנה כיום בתכלית ממה שהיה בעבר, שבעבר היה שער הפאה יציב ועומד במקומו, ואילו כיום המציאות היא כיום שכמעט כל הפאות המצויות בדור הצעיר שערן גמיש ומתנועע עם כל תנועת ראש ומשב רוח. וכל אחד יכול להבין, כי נקודה זו איננה רק תנאי צדדי ושולי בצניעות הפאה, אלא מדובר במראה שונה לגמרי המהווה שינוי מהותי במראה הפאה.

ושורש הדברים במש"כ מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל בהקדמה ל'שבט הלוי' ח"א, וז"ל: "הנה בשו"ע אה"ע סי' כ"א ס"ב לא תלכנה בנות ישראל פרעות ראש בשוק אחד פנויה ואחד אשת איש, וידוע דעת מג"א סימן ע"ה דסתירת קליעת שיערה אסור אפילו בפנויה בשוק אעפ"י שאין בהם דין גילוי שערות דבשערות קלועות מותרות, מכ"מ עצם הליכת סתורת השער הוא פריצותא, ...ומכ"מ באשת איש לית דין ולית דיין [היינו אפילו להחולקים להלכה בפנויות - דרשות שבט הלוי ח"א עמ' קמב] דאיסורא גמורא הוא, לא מפני איסור גילוי שערות בלבד אלא עצם ההליכה בשערות מסותרות הוא פריצותא שאין כמוהו ונלקח מן הירודים שבאנושות, גם כשהולכת בפאה נכרית, דאין הנדון גילוי השערות, אלא צורת השערות באופן שמהרס דרכי הצניעות, ומה נואלו אלו שמבקשים להם קולות ע"ז תחת מסוה של כיסוי ראש מדומה". [ובדרשות שם הוסיף: "ואם אמרו טפח ושיער באשה ערוה, דבר זה הוא ק"ו בן ק"ו"]. ועדיין לא מצאנו מי מהפוסקים שנדרש לנושא וחלק בזה על ה'שבט הלוי'.

כמו"כ ענין המראה הטבעי נפרץ כיום לגמרי, וכפי שידוע לכל - וניתן להיווכח בכך בכל עלעול בעיתוני הפרסום - כי הפאות היום הם ב"מראה טבעי" וב"התאמה אישית", ההיפך הגמור מדברי פוסקי הדור הנ"ל בהע' 9. ומצאנו בכתביו של אחד מתלמידי המובהקים של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שלאחר דבריו בשיעורו שאסר את הפאות הנראות כשערה המחובר כנ"ל בהע' 5, שאל אותו אותו תלמיד: "האם יש ענין לעורר נשים להעדיף מטפחת?", והשיב לו מרן זצ"ל בזה"ל: "למעשה היום יש בעיות (בפאה), בדרך כלל זה נראה כאילו שער שלה" (ראה להלן המשך הדברים), ומבואר מזה

שאינ מדובר על בעיה צדדית בפאות מסוימות בלבד, אלא על בעיה כללית בפאות זמנינו, בעיה הקיימת "בדרך כלל". ומתבאר מזה, שהענין של "נראה כאילו שיער שלה" שאסר מרן זצ"ל הכוונה היא למה שמכונה בלשון המקצוע "מראה טבעי", ולא יועיל כאן "היכר" של "מצא את ההבדלים" ו"חפש את המטמון" וד"ל, וכעין משנת לעיל סוף הע' 10.

והנה ישנם כאלו שאצלם כל נושא צניעות הפאה מסתכם ב"אורך הפאה", ולדידם כל שאינה ארוכה יותר מן המקובל הרי היא "צנועה" למהדרין... וישנם שהרחיקו לכת ואף טענו שכל דברי מרן הגרי"ש זצ"ל בזמנו היו רק כנגד פאות ארוכות... אמנם מלבד שבשיעורו לא הזכיר כלל וכלל את נושא האורך, עוד ראה דברים מפורשים בזה בספר 'מפי האיש' מאת נינו הגר"מ ישראלזון שליט"א - עמ' קנו, דברים שאמר מרן זצ"ל ביום י"א חשוון תשס"ט, כשבועיים לאחר שיעורו המפורסם, וז"ל: "אמרתי לרבינו: כל העולם רועש מדברי הסבא כנגד הפאות נכריות של ימינו, התקשרו נשים מודרניות לשאול. ואמר רבינו: לא מדברים רק ממודרניות, מדברים גם על הבני תורה. ובתוך הדברים אמר רבינו: הולכות עם פאות ארוכות עד פה - והצביע רבינו על כתיפיו. ושאלתי לרבינו: האם הבעיה היא רק הפאות הארוכות? והשיב רבינו: לא, כל המראה של זה, זה פריצות". [וע"ע בהע' הבאה שהובאו דברי מרן זצ"ל שאמר על הפאות הפרוצות "כולם נכשלים בזה"].

נקודה נוספת שיש להתבונן בזה, שפאות הדור הצעיר כיום הן ההיפך הגמור ממטרתה של מצות כיסוי הראש, שהיא **להוסיף בצניעותה של האשה הנשואה** ע"י הסתרת הנוי המתוספס לה ע"י השיער, שהוא דבר הגורם הרהור ותאוה כמבואר בגמ' ברכות כד. וברש"י שם, [לביאור והרחבה בענין זה, ע"פ מקורות ברורים, ניתן לעיין בקונטרס 'דברים של טעם', להשיג: תא קולי: 02-5378098], ואילו פאות הדור הצעיר כיום לא רק שאינן ממעטות את היופי אלא עוד מוסיפות נוי יופי (לא יופי צדדי וחיצוני אלא יופי של שיער, בדיוק אותו היופי שהתורה צוותה על האשה הנשואה להסתירו ולמונעו מעיני זרים) ברמה גבוהה הרבה יותר מאשר השיער הטבעי, מה שלא היה בפאות של הדורות הקודמים, שלא היו ברמת יופי גבוהה כזו, בלשון המעטה, ראה עדויות על כך לעיל הע' 13.

וכה אמר הגר"מ שטרנבוך שליט"א בדרשת שבת הגדול בהאי שתא: "והיום בעוה"ר כשכבר היא כלה מוציאה אלפי דולרים להשיג סוג פאה שבולט ביופיו ומושך להסתכל ע"ז, ותחת שהפאה מיועד לכסות יופי השיער, נעשה סניגור קטיגור, שהפאה גופא עשויה ליופי ומושך להסתכל בה, וזהו פתח להרהורי עבירה ואבי אבות הטומאה". [עוד שם: "וכששאלתי את פי הגאון דבריסק זצ"ל אם יש לו איזה דקדוקים בענין פאה נכרית, אמר לי בקיצור: שלא לשנות כלום מהפאות שהלכו אמותינו"].

ובפמ"ג סי' ע"ה איתא שטעם ההיתר של פא"נ הוא משום שבזה "אין הרהור", והדבר מבואר היטב כאשר לוקחים בחשבון את המראה הגרוע של הפאות בזמנו וכנ"ל, וראה בספר "אלא ד' אמות" עמ' שיד, מה שהעיד הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם חמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וז"ל: "עוד אמר פ"א: **חמי אמר שפאות שגורמות הרהור כמו שיער טבעי אינן בכלל ההיתר של הפמ"ג**".

וכה התריע מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל - בכנס בשנת תשנ"ג - בזה"ל: "איזה זיוף הוא זה, שמכסים השערות בפאה כזאת שעוד מגרה היצרים יותר מהשערות עצמם, איזה זיוף הוא זה!". (ניתן לשמוע את ההקלטה בטל: 079-56-00-153 שלוחה 3).

וא"כ נמצא, שכאשר דנים היום על "פאה או מטפחת", הנדון האמיתי בזה הוא האם אכן הפאות המצויות כיום הן "פאות פרוצות" וכמשנ"ת, או שמא יש לדחות הדברים בטענה כל שהיא. ופלא גדול על הרב המדבר - שכפי הנראה יודע היטב על הטענות הנ"ל בענין מצב הצניעות של הפאות המצויות

מדבר, בגלל שאם נתחיל לדבר על מטפחות אז אני יכול להגיד שהרבה נשים שהולכות עם מטפחות צריכים לגרש אותם, הם הולכים שלא כדין, חצי ראש פתוח, הולכים ברחוב המטפחת זזה לפה ולפה, זה לא שאלה פה אם פרוץ או לא, אני מדבר על דין השו"ע האם ללכת עם פאה או ללכת עם מטפחת, על זה אני מדבר, פאות פרוצות אסורות בתכלית האיטור, ומטפחות פרוצות אסורות גם כן¹⁵, וגם מטפחות שעשויות מכל מיני צבעים ונראים

כיום - ואעפ"כ התחמק מלדון בשאלה זו, והשיא דבריו לענין המחלוקת הקדומה בדין פא"ג, דבר שאינו רלוונטי לנושא, שכן מדובר על חפץ אחר לחלוטין, וכמשנ"ת.

¹⁵ כוונת הרב המדבר כאן היא לומר שהעובדה שיש פאות פרוצות איננה סיבה לעבור למטפחת, כי יש גם מטפחות פרוצות, וא"כ כשם שבמטפחת צריך שהמטפחת תהיה צנועה, ה"נ בפאה צריך שהפאה תהיה צנועה, ואי"ז קשור לשאלה של "פאה או מטפחת". **אמנם** זה אינו, דכפי שנתבאר בהע' הקודמת המצב כיום בתחום הפאות הוא לא "יש פאות פרוצות", אלא **שהמצב הכללי הוא בעייתי**, ובפאות הדור הצעיר ניתן לומר ש"כמעט ואין פאות צנועות", זאת ללא שום השוואה ל"מטפחות פרוצות".

וכבר התאונן על כך **מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, בשיחה בביתו עם מספר רבנים בחודש כסליו תשס"ט, וז"ל: **"הצרה של הפאות**, אני לא יודע איך אפשר לתקן את זה, זה כבר מושרש אצל גדולים וטובים, והולכים עד כאן [והראה בידו על כתיפו, וראה מה שהובא בהע' הקודמת מספר 'מפי האיש', שגם כשמרן זצ"ל הראה על האורך, באותו מעמד השיב לשואל שאין כוונתו דוקא לאורך אלא על עצם המראה, וכלשונו: **"כל המראה של זה זה פריצות"**] עם הפאות האלו, זה ממש פריצות שאין כמוה, אני לא יודע איך אתם יכולים לעקור את זה, זה התחיל מהגדולים, לא סתם ממאן דהוא, ראשי ישיבות, יקרים וצדיקים, כולם נכשלים בזה... זה פרוץ מאד, זה לא סתם מן השוק נכשלים, ממש צדיקים גמורים, ומנגד צדקניות גם כן גמורות, גם האשה היא צדקנית, אבל זה... אני לא יודע איך מתקנים את זה". [דברי מרן זצ"ל מוקלטים, וניתן לשומעם בטל: 079-56-00-153, שלוחה 1].

הרי שמרן הגרי"ש זצ"ל ראה במצב של הפאות "צרה", מצב חמור שאצל "גדולים וטובים" הולכים בפאות שהן "פריצות שאין כמוה", "ראשי ישיבות, יקרים וצדיקים, צדיקים גמורים וצדקניות גמורות - כולם נכשלים בזה", והדבר כבר כ"כ מושרש עד שמרן זצ"ל מתאונן פעם אחר פעם שאינו יודע איך אפשר לתקן את זה.

ומצינו שמרן זצ"ל אחז שמצב זה הוא אכן סיבה לעורר נשים להעדיף מטפחת, וכפי שהובא בהע' הקודמת, שמרן זצ"ל נשאל ע"י תלמידו "האם יש ענין לעורר נשים להעדיף מטפחת", כמובא בהערה הקודמת, והשיב מרן זצ"ל: **"למעשה היום יש בעיות (בפאה)**, בדרך כלל זה נראה כאילו שער שלה, עושים איזה שינויים משהו יש מקום להתיר, יש שם הרבה בעיות. רק מי שיכולה לקיים את כל הפרטים וכל התנאים. [בין היתר: ששערות הפאה לא יתנופפו ע"י תנועות ראש ומשב רוח, כפי שנקבע בכללים משנת תשמ"ז בהוראת מרן זצ"ל]. מי שיכולה מטפחת - שם אין בעיות!" עכ"ל. וכל מתבונן ישר בדברים אלו מבין הכוונה, שכיון שכיום מצב הפאות התדרדר ויש בהן הרבה בעיות של חוסר צניעות, לכן בימינו אכן יש ענין לעורר נשים להעדיף מטפחת ששם אין בעיות כאלו. [ואף שאכן גם במטפחת צריך להקפיד שתהיה מטפחת צנועה, מ"מ אי"ז אלא ככל שאר הבגדים שיש להקפיד שיהיו צנועים, אך אין בזה את הסחף הנורא שיש בפאות, שאפילו אצל "גדולים וטובים, ראשי ישיבות, צדיקים גמורים וצדקניות גמורות" - הולכים ב"פריצות שאין כמוה"].

כמו הר גבוה ויש שמה נוצצים שמושך עין וכד', זה גם נקרא מטפחת פרוצה וגם זה אסור, לא על זה אני מדבר, אני מדבר על העיקרון, האם לקחת פאה או לקחת מטפחת.

על הצניעות ודאי, מדברים על צניעות, ממילא אני מבקש מהציבור, הציבור פה בני תורה, שבאמת יקפידו על נשותיהם שילכו כדין, אבל התעמולה הזאת לעבור מפאה למטפחת לפי דעתי זה תעמולת הבל ממש¹⁶, מספרים מופתים, אני יודע מופתים, אני יכול לספר לכם ישועה, מופתים של כל מיני נשים שהלכו עם פאה, ממש מופתים, יש לי שורה ארוכה של מופתים, ויש נשים שהחליפו מפאה למטפחת ולא נהיה להם ישועה¹⁷, יכול להיות שכן.

הפתחי תשובה מביא תשו' חת"ס¹⁸ שהבעל רצה להחמיר איזה חומרא מסוימת והאשה מתנגדת, אז החת"ס שמה דן האם יש לה זכות להתנגד בגלל שהיא אומרת כשנשאתי לא

וכ"כ מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל במכתבו משנת תשנ"ו לעידוד כיסוי הראש במטפחת (כמובא לעיל הע' 8): **"ישמח לבנו** על אשר שמענו שנשים קבלו על עצמן לדקדק בצניעות, וחזרו למנהג ישראל מקדמת דנא **לכסות ראשן במטפחת ולא בפאה נכרית**... מה טוב ונאה דבר זה, וכמה גדר טהרה וגדר קדושה מתווסף בכך, וודאי שזכותן רבה בזה, **ובפרט בעת הזאת אשר הפאות החדשות** (-של שנת תשנ"ו!) **ברובן הגדול אינם לפי גדרי הצניעות**".

ועל נוסח דומה חתמו בשנת תשס"ד מרן רה"י הגר"ש אויערבאך זצ"ל, וכן מורינו הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א, וז"ל: **"ישמח לבנו** על שעל ידי כך נשים רבות קבלו על עצמן לחזור למנהג ישראל מקדמת דנא, **לכסות ראשן במטפחת ולא בפאה נכרית**... ויש בזה גדר וסייג להינצל ממכשול ע"ז, **וחיזוק גדרי הצניעות באשר הפאות החדשות ברובן הגדול אינן לפי גדרי הצניעות**".

ויש להוסיף בזה טעם, שכיום המצב הוא שהפאות הן "מסלול של התדרדרות", כפי שבולט הדבר בכל תמונה משפחתית המורכבת מכמה דורות, בה ניכרת היטב ההתדרדרות במראה הפאות, הפאה של הסבתא - הפאה של האמא - והפאה של הנכדה... ולא זו בלבד, אלא אף אצל אותה אשה בעצמה, בד"כ עם השנים הפאה "משתדרגת", עד כדי שאותה פאה שלפני עשרים שנה היתה נחשבת ל"פאה פרוצה" ומקומה היה מחוץ למחנה, הפכה כיום ל"פאה צנועה"...

¹⁶ מרנן ורבנן גדולי ישראל, הגר"ש וואזנר זצ"ל ומרן רבינו רה"י זצ"ל - מפרסמים מכתבים לעידוד הנשים המחליפות מפאה למטפחת, וברור הדבר שכתבו וחתמו על מכתבים אלו ע"מ שיפורסמו בציבור, והרב המדבר קורא לזה "תעמולת הבל ממש" ... [ובענין ה"מופתים" עי' לעיל סוף הע' 8].

¹⁷ **אוי!** מי יגלה עפר מעיניו של רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל, שכתב במכתבו **"וחס ושלום לא לבוא לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה באמתלאות שונות"**, וכאן - בביהמ"ד שהוקם בעידודו ובהכוונתו - כזה זלזול, כזו קרירות, "לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה"! אין ספק שבחיי חיותו של מרן רבינו זצ"ל לא היו מעיזים הרב המדבר ושולחי [ישנה כמה וכמה סימנים שהרב המדבר לא דיבר בשם עצמו בלבד אלא היה "שליח בית דין" והגדול שעל גביו] לדבר דברים כאלו בציבור, ורק אחר שלא זכינו ונסתלק מעמנו בעוה"ר, ישנם כאלו שמרגישים שכעת הם יכולים לדבר ככל העולה על רוחם בנושא זה, ועוד בתוככי ביהמ"ד שאמור להתנהל ע"פ רוחו ודרכו של מרן רה"י זצ"ל, "לכבוש את המלכה עמי בבית"...

¹⁸ לתועלת המעיינים, תשובת החת"ס היא בשו"ת יו"ד סי' קמ"ט, והובאה בפת"ש יו"ד סי' קפ"ח ס"ב.

נשאתי על דעת החומרא הזאת, אז החת"ס כותב שהאשה הזאת לא יכולה להתנגד, למה, כי בעלה התעלה בקדושה, מכיון שהיא מתחנתת אז כל אחת ואחת רוצה שבעלה יתעלה בקדושה, מה שהוא התעלה בקדושה, אז עכשיו אני אומר שהוא רוצה להחמיר היא לא יכולה להתנגד.

זה הכל כשהוא בא להחמיר איזה שהוא חומרא, אבל אם יש פה איזה שהוא ספק והוא רוצה להחמיר על האשה, והיא התחנתה על דעת ללכת עם פאה, ושוב אני לא מדבר על פאה כשרה ופאה פסולה, זה דברי הבל, אני גם לא רוצה לשמוע, לא זה הנושא שלי כעת, זה נושא של צניעות, אתה יכול לדבר על שמלות קצרות ועל מטפחות קצרות ועל בגדים צמודים וכד' ועל גרבים שלא כשרות, לא זה הנושא שלי, אני רק אומר שלעשות מזה תעמולה זה ממש הבל, והאשה שרוצה ללכת עם פאה זכותה ללכת עם פאה, והבעל שכופה¹⁹ אותה בלי **רצונה** אין לו שום זכות לזה²⁰.

¹⁹ הרב המדבר כורך כאן בחדא מחתא את ענין ה"תעמולה" ואת ענין ה"כפיה", בכדי לקרר ולצנן ולהכפיש את המעוררים על הנושא. האם מישהו כאן דיבר על "כפיה"? האם אלו שעושים "תעמולה" אומרים לבעל "לכפות" על אשתו ללכת עם מטפחת? מה ענין שמיטה אצל הר סיני? נחזור שוב לדוגמא של קבלת שבת 10 דק' לפני הזמן, האם יעלה על הדעת להתנגד לתעמולה זו משום שאין זכות לבעל לכפות על אשתו לקבל שבת מוקדם? הלא מובן מאלי ששם שייכות בין הדברים, ואף אחד לא דיבר ולא ידבר על "כפיה", יש את ההתעוררות על עצם חשיבות הנושא, ומאיך - כמו בכל דבר - יש את הנושא של שלום בית, שזה ענין של כל אחד ואחד להתנהג בביתו באופן הראוי ולא לכפות דברים על האשה.

דוגמא נוספת, בענין מוסדות החינוך. כמה תעמולה נעשית בתקופה האחרונה - ע"ג העיתון ובכנסים וכד' - על כך שצריך להעביר את הילדים למוסדות החינוך החדשים על טהרת הקודש, היעלה על הדעת לטעון כנגד כי אין לעשות תעמולה על כך משום שאין זכות לאבא לכפות על האמא להעביר את הילדים? הלא ברור כי זה כבר עניינו הפרטי של כל אחד, שעליו לשקול את צעדיו כשרואה ששלום הבית עלול להיפגע מחמת כן, אך היעלה על הדעת להימנע לגמרי מלפרסם את הדברים כדי לא לגרום למצבים כאלו, שבדאי עלולים להתעורר בעקבות הפרסום?

[**נוסף** ונשאל, מה יענה הרב המדבר לבעל שיבוא להתלונן על אשתו שהולכת עם פאה שאינה עומדת בכללים של "משמר התורה", שכל גדולי ישראל הסכימו שבזה היא "עוברת על דת יהודית", האם במקרה זה יאשר לו הרב "לכפות" על אשתו שלא ללכת בפאה כזו? נקודה למחשבה...]

²⁰ אמת ויציב, ואין חולק בדבר, וכנ"ל בהערה הקודמת. **ולא** בחומרא זו בלבד, אלא אף בשאר חומרות, וכגון אם אברך שמע בשיעור בחוה"מ פסח ש"החזון איש אומר שצריך ללכת עם פאה נכרית", הנה אם האשה רוצה ללכת עם מטפחת, מכל סיבה שהיא, אין לבעל שום זכות לכפות עליה ללכת עם פאה, שכן בודאי יש לה על מי לסמוך כשהולכת במטפחת...

ועל אחת כמה וכמה כאשר הבעל דורש ממנה ללכת עם פאה לא כ"חומרא" אלא כ"קולא", שאם האשה רוצה ללכת עם מטפחת, וקשה לה ללכת עם פאה, אין לבעל שום זכות לכפות עליה ללכת עם פאה. **ואף** שחובת האשה להתקטט לבעלה, מ"מ אי"ז אלא בביתה ולא בחוץ, כדכ' מרן הח"ח זיע"א

כתוב בחת"ס שהוא מתעלה בקדושה רוצה להחמיר, אני לא יודע אם במקום הזה הוא חומר או לא, אני יודע מעשים מגדרי שהבעלים היו באים והיו שואלים האם להחליף מפאה או לא, אז הוא היה בודק מה עם האשה, האם זה יפריע לה או זה לא יפריע לה, זה יזיק לה או זה לא יזיק לה, אחרי שהוא היה רואה שבאמת האשה גם כן רוצה הוא היה אומר - ר' שמואל אויערבאך זצ"ל - היה בודק היה שואל אם האשה זה מפריע לה או לא מפריע לה, אם היא רוצה להחליף או לא רוצה להחליף, אבל כשהבעל בא ומנחית לה את זה בכח זה בודאי דבר שלא הגון²¹, וגם ללכת לפרסם את זה לעשות מזה תעמולה לפי דעתי זה לא הגון²².

בספרו גדר עולם פ"ד, והביא דבריו הגר"מ גרוס שליט"א ב'אום אני חומה' ח"א 'הוגי שעשועות' ס"ק רמו, וז"ל: **"וכתב הח"ח בגדר עולם פ"ד שענין לקשט עצמה שלא תתגנה על בעלה הוא רק בבית ולא בחוץ"**. ובפרט באופן שבבית לא אכפת לו איך הלכת, ואין לו צורך שתתקשט לפניו בפאה, ורק כשיוצאים לרחוב דורש את זה, הדבר מוכיח שלא "שתתקשט בפניו" הוא צריך אלא "להראות העמים והשרים את יופיה" כמנהג אחשוורוש... ואם הבעל מכריח את אשתו להראות את יופיה ברשות הרבים לעיני כל עובר ושכ - עובר בזה על מה שהתחייב בכתובה "ואוקיר", דבאופן זה אין הבעל מכבד את אשתו אלא מבזה אותה. (ואמנם במושגי התרבות המערבית הקלוקלת דבר זה נחשב ל"כבוד", אך דרך תורתנו הקדושה היא בהיפך מזה ואכמ"ל). וכ"ז גם כאשר הם יוצאים ביחד, וק"ו אם דורש ממנה לצאת בפאה גם כאשר היא יוצאת לבדה והוא אינו באזור כלל - פשיטא ופשיטא שאין לו שום זכות לכפות אותה לזה.

²¹ שוב, אמת ויציב ואין חולק בדבר, ולכן מרן רה"י זצ"ל אכן היה מוודא שהאשה ג"כ רוצה להחליף, כדי שלא יהיה מצב שהבעל כופה את אשתו ומנחית לה את זה בכח, כמובן לכל בר דעת שכך לא מתנהגים ולא צריך להיות חכם גדול בשביל זה... אבל כ"ז אינו נוגע לעצם חשיבות הענין, שמרן רה"י זצ"ל הפליג בחשיבותו, ונחזור שוב על לשונו במכתבו מערב חג השבועות תשס"ד (כמובא לעיל הע' 8): **"הן בעניי כבר פירסמתי מכבר בדבר הגדול והנשגב ביסוד קדושת וטהרת ישראל נועם וחת הצניעות בבנות ישראל בדבר הפירצה הגדולה בחומת קדושת הצניעות**. וכבר העדתי עדות נאמנה אשר כן היה דעתו ורצונו של אאמו"ר גאון ישראל זללה"ה אשר נשי ישראל יכסו ראשן במטפחת, **וגם ראיתי בעיני צערו הגדול של אאמו"ר זללה"ה על הפאה הנכרית שנתפשטה בקרב שלומי אמוני ישראל, ד' ירחם**. והן עתה אשר זכינו להתעוררות גדולה בזה, ואשר יש בזה גם גדר למכשול של תקרובת עבודה זרה ומיאוס של עבודה זרה ועובדיהם, וגם תהילה לד' יתברך אשר זה גרם להתעוררות גדולה לחזור למנהג ישראל מקדמת דנא להחזיר עטרת ראשינו של בית יעקב נשי ישראל, **וחס ושלום לא לבוא לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה באמתלאות שונות**. **בנות ישראל, חזקו ואמצו ולא ליבוש מפני המלעיגים והמקררים, החזירו עטרת יופי הצניעות על ראשיכם, ותתברכו בשובע נחת דקדושה מבניכם ובנותיכם תוך בריות גופא ונועם ד' ותתברכו בזה ובבא בכל מכל כל"**.

קשה להבין, כיצד ניתן להשתמש בשמו של מרן רה"י זצ"ל רק במה שלא נתן לכפות את האשה לזה נגד רצונה, שהוא דבר פשוט, ומאידך להתעלם לחלוטין מכל יחסו אל הנושא - שראה בזה דבר השייך ל"יסוד קדושת ישראל".

[ורק נזכיר שוב, כמש"כ בהע' הקודמת, שה"ה אם האשה רוצה ללכת מחוץ לבית עם מטפחת, והבעל רוצה שתלך מחוץ לבית עם פאה, אם "הבעל בא ומנחית לה את זה בכח זה בודאי דבר שלא הגון"].

על פריצות כמובן, פריצות יש פה המון דברים שהם פריצות, גם על אינטרנט, גם על מקומות עבודה, יש המון המון דברים שצריך לדבר.

הוא לא רוצה להחמיר על עצמו שלא ידבר, אשתו שולח אותו לבית המדרש, שלא ידבר דברים בטלים, שיבוא לתפילה בזמן, קודם כל קשוט עצמך, כתוב בגמרא שהמלך לא יכול לדרוך, למה, לא דנים אותו לא יכול לדרוך מישוהו אחר, אתה קודם כל את החומרות תחמיר על עצמך, כמו שאומר החתם סופר, אתה תהיה מחמיר, אל תלך ותזרוק את הפאה של אשתך בזמן שאתה לא יודע אולי זה פוגע בה, היא תתבייש לצאת לרחוב וכד', צריך לעשות את זה עם התייעצות בשיקול הדעת.

כמובן מי שרוצה להחמיר ודאי יכול להיות שכן, אבל לעשות מזה תעמולה? אני ראיתי בעצמי בעיניים שלי, הייתי לפני שלשים וחמש שנה בקרית מטרסדורף, ראיתי מודעה, שומו שמים, מה שומו שמים, שלשים ושש ראשונים אומרים לשמור ר"ת, איזה מחללי שבת פה, כולם שומרים חזו"א ארבעים דקות, מחללים שבת בפרהסיא, שלשים ושש ראשונים אומרים שצריך לשמור ר"ת, אז בוא נעשה תעמולה על ר"ת²³, למה לא, גם הנץ, מתי הנץ, יש שלש נצים, נעשה על הנץ גם כן, מי שמתפלל בנץ הראשון, נעשה תעמולה, מופתים, שמי שמתפלל בנץ הזה או בנץ השני אז יש לו מופתים, אני אומר שכל מי שנוהג על פי הלכה אז הקב"ה יעזור שיהיה סיעתא דשמיא, ונוכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן²⁴.

²² המפרסם את מכתביהם של גדולי ישראל - מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל ומרן רה"י זצ"ל - לעידוד וחיזוק הנשים המחליפות מפאה למטפחת, שנכתבו ע"מ לפרסמם בציבור, האם הוא עושה דבר שאינו הגון?

²³ עי' לעיל הע' 8 שם נתבאר היטב דאין להשוות כלל וכלל בין הדברים, אפי' בנדון של עצם המחלוקת בדין פא"ג, [וע"ע לעיל הע' 7 דברי מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל בזה], וכשמדובר על פאות זמנינו בודאי שאין לזה שום שייכות, שכן הפאות הרגילות המצויות כיום בדור הצעיר אסורות לכו"ע וכמשנ"ת לעיל, ואין בזה לא "מחלוקת" ולא "שיטות", ובמצב כזה המטפחת אינה "חומרא" אלא פיתרון מעשי לבעיה החמורה של פאות זמנינו המונגדות לצניעות. ואשר על כן, בודאי שיש לעורר על כך ולנסות להשפיע על הציבור לתקן הדבר.

²⁴ לסיום, נבהיר בזאת, כי אמנם יתכן - ומטו כן משמיה דרבינו רה"י זצ"ל - שהיות וכעת הוא זמן של פיקוח נפש לכל עיקרי התורה והיהדות, על כן אפשר שאי"ז הזמן לעורר בחזקה על הנושא הנ"ל, למרות חשיבותו הרבה, אמנם זה נכון כל זמן שישנה שתיקה בנושא, אך כאשר נאמרים רבים דברים הגורמים לקרירות וזלזול בענין זה, אין לנו ברירה אלא להעמיד דברים על דיוקם, בתקוה שהאחראים לדבר יבינו כי יפה שתיקתם מדיבורם, ולא ישנו במעשיהם "לקרר ולצנן בדבר נשגב כזה", "ביסוד קדושת וטהרת ישראל", כלשון רבינו מרן רה"י זצ"ל.

